

בס"ד, ו' חשוון התשפ"ו

## זבחים מ"ד – פירוש זעירי לברייתא, פיגול בדבר שיש לו מתירין, ופיגול בקורבנות הפנימיים

### שאלות:

1. דניאל כהן אכל מעשר שני כשהוא טמא מת. האם עונשו מיתה או לאו?

#### פירושו של זעירי לברייתא

הגמרא ממשיכה בדיון מסוף הדף הקודם, ומביאה את פירושו של זעירי לברייתא הסתומה על "קלות וחמורות" באיסורי טומאה.

○ זעירי מסביר כך:

1. "אם נאמרו קלות ולא חמורות": אילו התורה הייתה מלמדת רק על טומאת שרץ (ה"קלה"), ומפרטת את דיניה – איסור לאו על אכילת מעשר, ומיתה על אכילת תרומה – היינו עלולים ללמוד קל וחומר שגוי: כשם שטומאה קלה על קודש חמור (תרומה) עונשה מיתה, כך טומאה חמורה (מת) על קודש קל (מעשר) עונשה גם כן מיתה. לכן, התורה צריכה לפרט גם את דיני טומאת מת, כדי ללמד שהעונש על אכילת מעשר בטומאת מת הוא רק לאו, ולא מיתה.

2. "אם נאמרו חמורות ולא קלות": ואילו התורה הייתה כותבת רק את דיני טומאת מת (ה"חמורה"), היינו עלולים לומר שרק על אכילת מעשר בטומאת מת יש עונש, אבל על אכילת מעשר בטומאת שרץ (הקלה) אין עונש בכלל ("פטור"). לכן התורה הייתה צריכה לפרט גם את דיני טומאת שרץ, כדי ללמד שגם במקרה הזה יש איסור לאו.

2. יהושע כהן הביא את הזבח היום ואת הנסכים למחרת ופיגל בזבח. הנסכים נחשבים פיגול?

#### מקור הכלל "כל שיש לו מתירין"

המשנה קבעה כלל: "כל שיש לו מתירין... חייבין עליו משום פיגול". הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת איך לומדים את הכלל הזה מהפסוקים,

○ דרשת הפסוקים להרחבת דין פיגול: הברייתא דורשת את הפסוק שעוסק בפיגול בקורבן שלמים ("וְאִם הָאֵלֶּל יֹאכַל מִבֶּשֶׂר זָבַח שְׁלָמִיו...") ומראה איך מרחיבים את דין פיגול מעבר לשלמים:

1. מהשלמים עצמם לומדים לכל מה שכיוצא בהם – קורבנות שנאכלים לשני ימים ולילה אחד (כמו בכור).

2. מהמילה "בשר" – לומדים לרבות כל קורבן שנאכל, גם ליום ולילה.

3. מהמילה "זבח" – לומדים לרבות עולה, שלא נאכלת.

4. מגזירה שווה ("חילול-חילול" מטומאה ו"עוון-עוון" מנותר) – לומדים לרבות עופות, מנחות, ואפילו לוג שמן של מצרע (שפיגול באשם מפגל גם אותו). הגזירה השווה מתבססת על כך שבטומאה נאמר ריבוי גורף ("אשר הם מקדישים ל"), וממנה לומדים לנותר, ומנותר לפיגול.

- **שאלת הברייתא:** אם בסופו של דבר הלימוד מרבה הכל, למה התורה ציינה במפורש את השלמים? **התשובה:** כדי ללמד את הכלל היסודי – שדין פיגול חל רק על דבר שדומה לשלמים, כלומר, "כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח".
- **יישום הכלל:** הברייתא מונה דוגמאות לדברים שיש להם מתירים (עולה, חטאת העוף וכו') ולדברים שאין להם מתירים (קומץ, לבונה, דם וכו') ולכן אין בהם פיגול. **רבי שמעון** חולק ומוסיף תנאי נוסף: המתיר צריך להיות על המזבח החיצון, ולכן הוא מוציא מכלל פיגול את הפרים הנשרפים.

### ניתוח פנימי של הברייתא:

הגמרא מבררת את הלימוד שהביאה הברייתא הזו,

- **כלל ופרט וכלל:** הגמרא **שואלת** באיזה אופן לומדים משלמים לבכור. היא מציעה שזה נלמד בשיטת "כלל ופרט וכלל", אבל מקשה שהרי בפסוק שלנו שני ה"כללים" ("הַאֲכַל יֶאֱכְלִי") צמודים זה לזה. **רבא** מתרץ שחכמי ארץ ישראל דרשו שבמקרה כזה ניתן "להטיל את הפרט ביניהם" ולדרוש באותה שיטה.

- **סתירה פנימית בברייתא:** הגמרא מצביעה על סתירה: ברישא הברייתא מרבה את לוג השמן של המצורע, וזו שיטת **רבי מאיר**. אבל בסיפא הברייתא מוציאה מכלל פיגול את הנסכים, וזו שיטת **חכמים** החולקים על **רבי מאיר**.

### ניסיונות ליישב את הסתירה:

1. **רב יוסף (נדחה):** אולי הברייתא היא כשיטת **רבי**. **רבי** סובר שמתנות השמן של המצורע (שבע ההזאות בהיכל) הן המתירות את שיירי השמן לכהנים, ולא דם האשם. לכן, **רב יוסף** מעריך שלשיטת **רבי**, המתנות האלה הן גם אלו שמפגלות אותו, ובעניין נסכים הוא סובר **כחכמים**. **רבי ירמיה** דוחה את ההצעה הזו: הוא מוכיח מלוג שמן שבא בפני עצמו, שכולם מסכימים שמתנותיו מתירות אותו, ובכל זאת אין בו פיגול. מכאן שמתנות השמן עצמן לא יכולות לגרום לפיגול.
2. **רבי ירמיה:** הברייתא היא אכן כשיטת **רבי מאיר**, ויש למחוק את המילה "נסכים" מהסיפא.
3. **אביי:** אין צורך למחוק. הברייתא **כרבי מאיר** ומדברת על שני מקרים שונים: לוג ונסכים הבאים **עם** הזבח (שיש בהם פיגול לדעת **רבי מאיר**), ולוג ונסכים הבאים **בפני עצמם** (שאינם פיגול לכולי עלמא).
3. שמעון כהן מלק חטאת העוף מהעורף. האם הבשר מותר באכילה לכהנים?

### המקור לאכילת קורבנות שונים על ידי הכהנים

הגמרא מביאה ברייתא נוספת, של **לוי**, כדי לבסס את הקביעה במשנה לפיה בשר חטאת העוף נאכל לכהנים (ולכן ניתן לפגל בו).

- **דרשת הפסוק:** הברייתא דורשת את הפסוק בפרשת קרח לגבי מתנות הכהונה, "כֹּל קִרְבָּנָם לְכֹל מִנְחָתָם וְלֹכֵל חֲטָאתָם...", ומראה איך כל תוספת של המילה "כל" באה לרבות דין ספציפי:

- "כל קרבנם" – לרבות לוג שמן של מצורע, שהיינו חושבים שלא יינתן לכהנים כי הוא לא "מן האש" (והכתוב אמר "זֶה יְהִי לְךָ מִקְדָּשׁ הַקְדָּשִׁים מִן הָאֵשׁ").

- "לכל מנחתם" – לרבות מנחת העומר ומנחת קנאות, שהיינו חושבים שלא יינתנו כי הם לא באות לכפרה (ובאכילת הכהנים נאמר "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם").
- "ולכל חטאתם" – לרבות חטאת העוף, שהיינו חושבים שלא תיאכל כי היא נראית כנבלה (נמלקה מהעורף).
- "לכל אשמים" – לרבות אשם נזיר ואשם מצורע, שהיינו חושבים שלא יאכלו כי הם באים "להכשיר" ולא לכפר (ונאמר "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם").
- "אשר ישיבו לוי" – לרבות גזל הגר, שניתן לכהנים.

4. יצחק כהן שחט את פר העלם דבר בעזרה, ובשעת השחיטה חשב להזות את דמו בהיכל למחרת. האם הקורבן התפגל?

### דין פיגול בקורבנות פנימיים: מחשבה בפנים ובחוץ

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת התנאים לגבי פיגול בקורבנות פנימיים, ומביאה ברייתא עם שיטה שלישית.

- **שיטת רבי אלעזר בשם רבי יוסי הגלילי:** שיש לחלק בין מקום המחשבה למקום העבודה. פיגול יחול רק כאשר המחשבה והמעשה שעליו היא חלה מתרחשים שניהם בחוץ (בעזרה).
  - **לדוגמה:** אם שוחט בחוץ וחושב על ההזאה שתיעשה בפנים למחר – אין פיגול. אם מזה בפנים וחושב על הקטרת האימורים שתהיה בחוץ למחר – אין פיגול. אבל אם שוחט בחוץ וחושב על הקטרת האימורים שתהיה בחוץ למחר – יש פיגול.
- **מקור הדין: רבי יהושע בן לוי** לומד את הדין הזה מהיקש בין פר כהן משיח לשור זבח השלמים. ההיקש מלמד שכשם שבשלמים כל העבודה והמחשבה היא בחוץ, ככה גם בקורבן פנימי, פיגול חל רק על החלקים החיצוניים של עבודתו.
- **פסיקת הלכה והדין עליה: רב נחמן בשם רבה בר אבוא בשם רב** פוסק הלכה כשיטה הזו. **רבא** מגיב על כך: "הלכה למשיח!?" (כלומר, למה לפסוק הלכה שרלוונטית רק לימות המשיח?).
- **אביי** עונה לו: אם ככה, אז אין ללמוד בכלל את הלכות הקורבנות, שהרי כולן רלוונטיות רק לימות המשיח! אלא ודאי שיש ללמוד אותן כדי לקבל שכר על לימוד התורה ("דרוש וקבל שכר").
- **רבא** מבהיר שהשאלה שלו לא הייתה על עצם הלימוד, אלא על השימוש במונח "הלכה", שמשמעו פסיקה למעשה. הוא שאל למה צריך לפסוק הלכה בדבר שלא נוהג היום.